

उपलब्ध वातावरणीय, वेळीच्या अवस्थेनुसार करावयाचे व्यवस्थापन

द्राक्ष सल्ला

डॉ. आर. जी. सोमकुंवर,
डॉ. अजयकुमार उपाध्याय

सध्या पावसाचा जोर जास्त नसला तरी यापूर्वीच्या पावसामुळे जमिनीत ओलावा टिकून राहिला, तापमान कमी झाले आणि आर्द्रतेत वाढ झाली. उपलब्ध हलक्या, मध्यम ते भारी जमिनीत द्राक्षवेळीच्या वाढीच्या विविध अवस्थेतील व्यवस्थापन पाहू.

खुंट लागवड

या वर्षी खुंट लागवड झालेल्या बागेत कलम करण्याचा कालावधी ऑगस्ट महिन्याच्या १५ तारखेनंतर सुरू होतो. या कालावधीत कलम करण्याचे कारण म्हणजे वातावरणातील तापमान (३० ते ३५ अंश सेल्सिअस), आर्द्रता (८० टक्के व त्यापुढे) योग्य उपलब्ध असते. ही परिस्थिती बागेत कलम यशस्वितेकरिता फायद्याची समजली जाते. याच अवस्थेत जुन्या बागेतील सायन काडी कलम करण्यासाठी वापरली जाते. ही काडी पूर्ण परिपक्व झालेली असते. कलम यशस्वी होण्यासाठी योग्य ते वातावरण, सायन काडीची उपलब्धता व त्यासोबत रूटस्टॉकच्या काडीची परिस्थिती तितकीच महत्त्वाची असते. बऱ्याचशा बागेमध्ये खुंट लागवड झाल्यानंतर उन्हाची तीव्रता, पाणी व खतांची उपलब्धता, जमिनीची परिस्थिती (हलकी किंवा मध्यम) यामुळे खुंट रोपांची वाढ पाहिजे तशी झाली नसावी. बऱ्याचदा पाण्याच्या उपलब्धतेमुळे बागेत खुंट रोपांची वाढ तिथेच

थांबते. त्यामुळे काडी तळातून परिपक्व व्हायला सुरुवात होते. अशा थांबलेल्या रोपाच्या काडीची जाडी ही ३ ते ४ मि.मी. असते. कलम करण्यासाठी खुंटरोपाची काडी ही ८ ते १० मि.मी. जाड असावी. आपण जमिनीपासून एक ते सव्वा फूट अंतरावर कलम करतो, त्या ठिकाणी ही जाडी अपेक्षित आहे. ही जाडी सध्या उपलब्ध नसल्यामुळे खुंट रोपांचा जमिनीपासून रिक्त घेऊन पुन्हा नवीन काडी तयार करणे गरजेचे असते. परंतु हा रिक्त जूनच्या पाच तारखेपर्यंत घेतल्यास कलमयोग्य जाड काडी मिळण्यास कोणतीही अडचण येत नाही. आजच्या परिस्थितीचा विचार करता खुंट रोपाचे रिक्त घेण्याचे टाळावे. त्याऐवजी बारीक ते मध्यम प्रतीच्या ३ ते ४ काड्या राखून इतर फुटी काढून घ्याव्यात. दुसऱ्या परिस्थितीत जमिनीतून नवीन फुटी निघताना दिसून येतील. या फुटी जास्त जोमदार असतात. तेव्हा फक्त अशा निघालेल्या फुटी राखूनसुद्धा जुन्या सर्व फुटी काढून टाकल्यास पुढील काळात खुंट रोपांची आवश्यक ती जाडी सहज मिळू शकेल. या बागेत फुटीची वाढ चांगली होण्याकरिता मुळांची वाढ होणे ही तितकेच महत्त्वाचे असले. आपण खुंट लागवड केल्यानंतर सहा महिने होत आले. गेल्या तीन आठवड्यात पाऊसही बऱ्यापैकी झाला. त्यामुळेच काडीच्या वाढीकरिता आवश्यक असलेली मुळेही कार्यरत झालेली आहेत. या वेळी नवीन फुटी निघण्यासाठी मात्र खतांचा वापर आवश्यक असेल. तेव्हा जमिनीतून नत्र व स्फुरदयुक्त खतांचा किंवा फक्त नत्राचा वापर जमिनीतून टिबकद्वारे करणे फायद्याचे राहील. नत्रयुक्त खतांचा वापर फुटीचा जोम वाढविण्यासाठी फायद्याचा ठरतो. त्यामुळे काडीत रस निर्माण होण्यास मदत होते.

काही बागेत जास्त पाऊस झाला असल्यास, खुंट

रोपांच्या जुन्या पानांवर तांबेरा रोगाचा प्रादुर्भाव बऱ्याच प्रमाणात दिसून येईल. या रोगाचे बिजाणू पानातून रस शोषून घेतात, त्यामुळे पान सुकून गळून पडते. अशा वेळी काडीमध्ये रसनिर्मिती कमी होईल. परिणामी, कलम यशस्वी होण्यामध्ये अडचणी येतील. याच्या नियंत्रणासाठी पहिली फवारणी क्लोरोथॅलोनील दीड ग्रॅम प्रति लिटर पाणी, त्यानंतर दुसरी फवारणी ताम्रयुक्त बुरशीनाशक २ ग्रॅम प्रति लिटर या प्रमाणे करावी. राखलेल्या काड्यांचा जोम जसा वाढतो, तसे या फुटी बांबूला सुतळीच्या साह्याने बांधून घ्याव्यात. पुढील काळात तयार होणारे खोड सरळ राहील. त्यामुळे ते डागाळण्याचे प्रमाण कमी राहील.

नवीन बाग

या वेळी बऱ्यापैकी कोरडे वातावरण दिसून येत आहे. तापमानात वाढ होत असताना उपलब्ध आर्द्रतेमध्ये फुटीची वाढ जोमात दिसून येईल. या बागेत ओलांड्याचा पहिला टप्पा संपून त्यावर काही मालकाड्या तयार झाल्या. आता उपलब्ध वातावरणाचा फायदा घेऊन याच बागेत ओलांड्याचा दुसरा टप्पा सहज तयार करता येईल. पुन्हा त्या प्रत्येक ओलांड्यावर दोन ते तीन काड्या तयार करून घेता येतील. म्हणजेच पहिल्याच वर्षी आपल्याला आवश्यक ती कॅनॉपी पूर्ण करून घेता येईल. या वेळी ओलांड्यावरील शेवटची नवीन काडी पाच ते सहा डोळ्यांवर शेंडा मारून तारेवर पुन्हा बांधून घ्यावी. असे केल्यास ओलांड्याचा दुसरा टप्पा सुरू झाल्याचे दिसेल. यावर नवीन फुटी निघाल्यानंतर तीन ते चार पानांच्या अवस्थेत पिचिंग करून घ्यावे. त्यानंतर निघालेल्या फुटी दोन ते तीन पानांच्या होताच संजीवकांची फवारणी

कोवळ्या तीन ते चार फुटी फक्त राखाव्यात.

महत्त्वाची असेल. यावेळी ढगाळ वातावरण असल्यामुळे पुरेसा सूर्यप्रकाश मिळणार नाही. त्यामुळे सूक्ष्मघट निर्मितीस बाधा निर्माण होईल. हे टाळण्याकरिता स्फुरद आणि पालाशयुक्त खतांचा वापर उदा. ०-४०-३७ हे खत २ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी फवारणीद्वारे सलग तीन ते चार वेळा करावा. त्याच प्रमाणे जमिनीतून सुद्धा दोन ते तीन वेळा २ ते २.५ किलो प्रति एकर याप्रमाणे टिबकद्वारे द्यावे. संजीवकांपैकी ६ बीए १० पीपीएम व युरासील २५ पीपीएम या प्रमाणे प्रत्येकी दोन फवारण्या महत्त्वाच्या असतील. फवारणी करतवेळी बागेतील वातावरण चांगले आहे, याची खात्री करावी. शक्यतो दुपारी तीन वाजल्यानंतर फवारणी करावी. या वेळी पानाची द्रावण शोषून घेण्याची क्षमता चांगली असल्याने परिणाम चांगले मिळतील. संजीवकांच्या तसेच स्फुरदाच्या फवारणीमुळे वेळीत सायटोकॉयनॉनची मात्रा वाढण्यास मदत होते. परिणामी, न्यूक्लिक अॅसिडचे प्रमाणसुद्धा वाढून सूक्ष्मघट निर्मिती शक्य होते. उपलब्ध सूर्यप्रकाश काडीवरील प्रत्येक डोळ्यावर एकसारख्या तीव्रतेने पडावा, यासाठी बगलफुटी काढून घ्याव्यात. शेंड्याकडील फूटही पिचिंग करून घ्यावी. यामुळे काडी ओलांड्यावर सरळ दिशेने राहतात. तारेवर काड्या बांधून घ्याव्यात.

जुनी बाग :

या बागेत काडीच्या परिपक्वतेचा कालावधी सुरू झालेला असेल. काही ठिकाणी द्राक्षवेळ सूक्ष्मघट निर्मितीच्या शेवटच्या टप्प्यातही असेल. सूक्ष्मघट निर्मितीच्या शेवटच्या टप्प्यातील बागेत या वेळी सूर्यप्रकाशाचा अभाव असेल. तेव्हा स्फुरद व पालाशयुक्त खतांचा वापर करावा. त्यासाठी ०-४०-३७ हे खत ३ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे तीन फवारण्या करून घ्याव्यात. काडी परिपक्वतेच्या अवस्थेत असलेल्या बागेत यावेळी जर पावसाळी वातावरण असल्यास शेंडा पिचिंग करणे, बगलफुटी काढणे, डोळ्याच्या शेजारी असलेले बारीक पान काढून घेणे व पालाशची उपलब्धता जमिनीतून करणे आवश्यक असेल. गेल्या आठवड्यात बऱ्याच बागेत पानाच्या वाट्या होणे, पाने पिवळी पडणे, काही प्रमाणात

पालाश कमतरतेची लक्षणे.

पाने काळी होणे अशा अडचणी दिसून आल्या. आपल्याकडे उपलब्ध असलेल्या द्राक्ष विभागात चुनखडीचे प्रमाण ५ ते २० टक्क्यांपर्यंत दिसून येते. ३ टक्क्यांपर्यंत उपलब्ध चुनखडीमध्ये रूटस्टॉक तग

धरून राहते. म्हणजेच फारसे परिणाम दिसत नाहीत. मात्र ३ टक्क्यांपेक्षा अधिक चुनखडी असलेल्या बागेत जरी जमिनीतून आवश्यक अन्नद्रव्यांचा पुरवठा केला तरी त्याची वेळीस उपलब्धता होत नाही. त्यामुळे अशा बागेत वरील लक्षणे दिसून येतात. ही लक्षणे पालाशची कमतरता, लोह आणि मॅग्नेशियमची कमतरता यामुळे दिसून येतील. पाऊस आल्यानंतर पानांमध्ये उपलब्ध असलेल्या पालाशचे लिचिंग झालेले दिसून येते. यामुळेच पाऊस गेल्याबरोबर अचानक एक ते दोन दिवसांत पानाच्या वाट्या झालेल्या दिसून येतील. काही परिस्थितीत पानाच्या शिरा चांगल्या दिसतील. पानाच्या दोन शिरांमध्ये पांढऱ्या पिवळ्या रंगाच्या जाळीप्रमाणे चित्र दिसेल. ही लक्षणे फेरसच्या कमतरतेची असतात. तर काही ठिकाणी पानाच्या कडापासून पिवळ्या ते पांढरटपणा आतपर्यंत जाताना दिसून येईल. ही लक्षणे मॅग्नेशियमच्या कमतरतेची असतात.

यावर मात करण्यासाठी कमतरतेनुसार पुढील प्रकारे नियोजन करता येईल.

- पालाशची (०-०-५०) ३ ते ४ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणे दोन ते तीन फवारण्या घ्याव्यात. जमिनीतून ०-४०-३७, किंवा ०-५२-३४ किंवा एसओपी दोन ते अडीच किलो प्रति एकर तीन ते चार वेळा जमिनीतून टिबकद्वारे द्यावे.
- मॅग्नेशियम सल्फेट ३ ग्रॅम प्रति लिटर या प्रमाणे दोन ते तीन फवारण्या घ्याव्यात. मॅग्नेशियम सल्फेट १५ किलो प्रति एकर एकदा द्यावे.
- तसेच फेरस सल्फेट २ ते २.५ ग्रॅम प्रति लिटर प्रमाणे तीन ते चार फवारण्या कराव्यात. जमिनीतून फेरस सल्फेट १० ते १२ किलो प्रति एकर या प्रमाणे एकदा द्यावे.
- वरील खतांच्या फवारण्या सायंकाळी चार वाजल्यानंतर कराव्यात.

डॉ. आर. जी. सोमकुंवर, ९४२२०३२९८८ (राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, मांजरी, जि. पुणे)

- कीडनाशकांच्या शिफारशी लेबल क्लेमप्राप्त किंवा जॉएंट अॅग्रिस्कोप्राप्त आहेत. ● फवारणीचे प्रमाण ह्या व्हॉल्यूम फवारणी पंपासाठीचे आहे. ● खरेदीवेळी पक्के बिल घ्यावे. ● बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहावे. ● लेबल क्लेम वाचावेत. ● पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ● रसायनांचा गट तपासावा. ● पीएचआय, एमआरएल तपासावेत. ● पेरणी वॉ लागवडीपूर्वी संबंधित बियाणांवर कोणती बीजप्रक्रिया केलेली आहे, हे तपासूनच पुढील बीजप्रक्रिया करावी.
- मधमाशी, मित्रकीटकांना हानिकारक कीडनाशकांचा वापर टाळावा. ● पीक फुलोरा अवस्था लक्षात घेऊन कीडनाशकांचा समजूस वापर करावा.